KURUMSAL YAPININ EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ: ÜST ORTA GELİR DÜZEYİNDEKİ ÜLKELER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

THE EFFECT OF INSTITUTIONAL STRUCTURE ON ECONOMIC GROWTH: AN APPLICATION FOR UPPER-MIDDLE INCOME COUNTRIES

ÖZET

Kalkınma literatürünün önemli tartışma konularından biri olan kurumsal yapı, üretim sürecindeki işlem ve dönüşüm maliyetleri aracılığıyla ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Söz konusu etkiden hareketle, bu çalışmada 2002-2005 yıllarını kapsayan bir dönem için, kurumsal yapının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi Türkiye'nin de içinde yer aldığı 36 üst orta gelir düzeyindeki ülke örnekleminde "Yatay Kesit Veri Analizi" kullanılarak ekonometrik açıdan incelenmektedir. Analiz sonuçları, kurumsal yapı göstergelerinden ifade özgürlüğü ve şeffaflık, politik istikrar, düzenlemelerin kalitesi ve hukukun üstünlüğü değişkenlerinin ekonomik büyüme üzerinde negatif, yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesi değişkenlerinin ise ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yapılan regresyon tahminleri, üst orta gelir düzeyindeki ülkelerde kurumsal yapının ekonomik büyümenin sağlanmasında etkin bir faktör olmadığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kurum, Kurumsal yapı, Ekonomik büyüme, Üst orta gelirli ülkeler

ABSTRACT

Institutional structure which one of the most controversial debates of development literature affects economic growth throught both the costs of transactions and the costs of transformation in the production process. In this study, from this point, the effect of institutional structure on economic growth is analyzed econometrically by employing a "Cross-Section Data Analysis" in the sample including Turkey in thirty-six upper middle income countries for the period between the years 2002 and 2005. Analysis results indicate variables which of the indicators institutional structure voice and accountability, political stability, regulatory quality and rule of law have a negative effect on economic growth, and goverment effectiveness and control of corruption have positive effect on economic growth. Regression estimation results sign that institutional structure is not an effective factor for maintaining economic growth in upper middle income countries.

Key Words: Institution, Institutional structure, Economic growth, upper middle income countries

1. GİRİŞ

Kurumlar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, modern kalkınma literatürünün önemli tartışma konularından biridir. İktisat biliminin temelini bireylerin değil kurumların oluşturduğunu savunan kurumsal iktisadın temel kavramı olan "kurumu" Veblen, düşünce alışkanlıkları; Commons, bireysel eylemin genişletilmesi, serbestleştirilmesi ve denetiminde ortay çıkan toplu eylem; Mitchel, yaygın kabul gören, iyi düzeyde standartlaştırılmış sosyal alışkanlıklar; Hamilton, sürekliliği olan düşünce ve eylem tarzı, North, bir toplumda oynanan oyunun kuralları ve insanlar arasındaki etkileşimi biçimlendiren, insanların getirdiği kısıtlamalar olarak tanımlamaktadır (Savaş, 2000; 652; Demir, 1996; 112,174; North, 1990; 8). Buna göre, kurum sadece belli amaçla oluşturulmuş bir kuruluş (okul, senato, sendika vb) değil, bir düşünce alışkanlığı ve organize olmuş bir kültürün belli bir parçası olarak benimsenmiş bir grupsal davranış biçimidir. Yani kurum; gelenekleri, sosyal alışkanlıkları, yasaları, düşünce biçimlerini ve yaşam biçimlerini de kapsamaktadır.

Kalkınma literatüründe özellikle gelişmiş ülkeler için, kurumsal yapının ekonomik büyümeyi de içeren ekonomik gelişmenin lokomotif gücü olduğu ve kurumların kalitesindeki artışın kişi başına gelirde büyük artışlar yaratabileceği kabul edilmektedir (Rodrik ve Subramanian, 2003; 32). Bu kapsamda etkin kurumlar ve kurumsal yapı; kaynak israfını önleyerek, piyasa aksaklıklarını ortadan kaldırarak, pozitif dışsallıklar yaratarak, belirsizliği azaltıp işlem maliyeti üzerinde etkili olarak, finansal kaynakları bir araya getirerek, teknolojik bilgi akımlarını kolaylaştırarak ve girişimcileri teşvik ederek uzun dönemli ekonomik büyümeyi etkilemektedir (Doucouliagos ve Ulubaşoğlu, 2004; 4-7). Bu nedenle birçok kalkınma iktisatçısı, kurumların farklı boyutlarını ele alarak, kurumsal yapının ekonomik performans üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

Kurumların ekonomik büyüme üzerinde oynadığı önemli rolden hareketle yapılan bu çalışmanın temel amacı; 36 üst orta gelir düzeyindeki ülkede kurumsal yapının ekonomik büyümeye etkisini ekonometrik yöntemlerle değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada öncelikle kurumlar ve ekonomik büyüme ile ilgili teorik çerçeve incelenmekte ve konuyla ilgili uluslararası literatürde yer alan belli başlı çalışmalar, ulaşılan sonuçlar itibariyle sunulmaktadır. Daha sonra araştırmada kullanılan veriler ve yöntem tanıtılmakta ve uygulama

sonucunda ulaşılan bulgular verilmektedir. Son olarak ise elde edilen bulgular kısa bir sonuç bölümüyle değerlendirilmektedir.

2. KURUMSAL YAPI VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ

Literatürde kurumların ve kurumsal yapının ekonomik büyümeye, dönüşüm maliyetleri (fiziksel olarak girdilerin çıktı biçimine dönüştürülebilmesi için gerekli olan üretim faktörlerinin maliyeti) ve işlem maliyetleri (mülkiyet haklarının bir kişiden diğerine aktarılması için gerekli olan üretim faktörlerinin maliyetleri) üzerindeki etkileri aracılığıyla katkıda bulunduğu kabul edilmektedir (North ve Wallis, 1994; 610). Buna göre kurumlar, işlem ve dönüşüm maliyetlerini ve böylelikle üretim olanakları eğrisini etkileyebildiği ölçüde ekonomik performansı etkileyebilmektedirler.

Kurumsal yapının ekonomik performans üzerindeki ilk etkilerinden biri; eksik bilgi nedeniyle ortaya çıkan piyasa aksaklıklarını ortadan kaldırarak, bireylerin ve örgütlerin etkin kararlar almalarını sağlamasıdır (North, 1990; 110). Buna göre, kurumsal etkinlik; aktarma, yürütme, eksik bilgi ve bürokrasiden kaynaklanan gereksiz işlem maliyetlerini azaltmakta ve pozitif dışsallıklar yaratmaktadır. Bu yolla, daha etkin piyasa araştırması yapılmakta ve üretim için gerekli olan kaynaklar daha az maliyetle tedarik edilmektedir.

Diğer taraftan etkin kurumsal yapı, ekonomik birimler arasında ekonomik işlemlerin daha güvenli ve ucuz yapılmasını kolaylaştırarak, etkinlik ve kaliteyi arttırmaktadır (Rosenberg and Birdzell, 1986; 116). Bu durum, finansal kaynakları bir araya getirmek suretiyle tasarruf ve yatırım kanallarının açılmasına ve üretimde verimlilik artışına yol açarak endüstrinin gelişmesine ve ticaretin artmasına neden olmaktadır.

Kurumsal istikrar, ekonomik ve politik istikrar ile bir araya gelince, ekonomik kaynakların verimsiz alanlarda kullanılması azalmakta ve böylelikle kaynak israfı önlenmektedir (Aryeetey vd. 2000; 39). Böylelikle kurumsal yapı, kaynakların üretken ve istihdam sağlayan verimli alanlara aktarılmasına, istikrarlı ekonomik büyümeye yardımcı olmaktadır.

Ayrıca kurumların etkin olması, yoğun rekabet ve ticari riskle karşı karşıya olan ekonomik birimlerin işlem ve bilgi maliyetlerini azaltmakta ve böylece, girişimcilerin risk almalarını ve yatırım yapmalarını teşvik etmektedir (Dampare ve Piesse, 2002; 2). Sonuçta, girişimcilerin

ticari riskleri azalmakta ve kaynak etkinliği sağlanarak ticari faaliyetler daha kazançlı hale getirilebilmektedir.

Etkin kurumsal yapının, kayıt dışı ekonomide yer alan ve küçük ölçekte çalışan özel firmaların kayıt altına alınmasını sağlaması sayesinde ise şeffaflık sağlanmakta, yolsuzluk ve rüşvetçilik azalmaktadır. Ayrıca, kısa dönemde pahalı teknolojiyle, etkin olmayan ve rekabetten uzak olarak gerçekleştirilen üretimin azalmasına katkıda bulunarak dönüşüm maliyetlerinin düşürülmesine yardımcı olmaktadır (Aron, 2000; 104). Böylece kurumsal yapı, ekonomi üzerinde etkin bir denetim mekanizması oluşturarak ekonomik birimlerin yeteneklerini tamamlamakta ve ekonomik büyüme için gerekli olan verimli kaynakların yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

Son olarak gelişmişlik düzeyine ve ekonomik performansa bağlı olarak artan kurumsal yapı etkinliği, teknolojik yenilikler hakkındaki bilgi akışını kolaylaştırmakta ve bu yeniliklerin en yoğun uygulama alanlarının belirlenmesine yardımcı olmaktadır (Eggertson, 1990; 98).

3. KURUMSAL YAPI VE EKONOMİK BÜYÜMEYE İLİŞKİN LİTERATÜR ÖZETİ

Kurumlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye yönelik olarak uluslararası literatürde yer alan uygulamalı çalışmalarda, standart ve kapsamlı bir kurumsal yapı ölçümü kullanılmadığı gözlenmektedir. Bununla birlikte teorik ve uygulamalı çalışmalarda en yaygın şekilde kullanılan göstergeler; politik istikrar, politik ve sivil özgürlükler ile demokrasinin kalitesinin yanı sıra, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü ve şeffalık, bürokrasinin kalitesi, mülkiyet haklarının güvencesi ölçümleridir. Uygulamalı çalışmalarda kullanılan yöntemin, genel olarak kesit verilere dayalı çok ülkeli EKK tahmini şeklinde olduğu görülmektedir. Bu çerçevede 1970'lerin başından günümüze kadar yapılmış olan belli başlı çalışmaları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Kurumlar ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen önemli çalışmalardan biri North ve Thomas tarafından yapılmıştır (North ve Thomas, 1970; 1-17). Araştırmacılar 900-1500 ve 1500-1700 yılları için Batı Avrupa ülkeleri üzerine yaptıkları çalışmada kurumsal yapı göstergesi olan mülkiyet hakları ile ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Kormendi ve Meguire (1985); Scully (1988); Knack ve Keefer (1995); Hassan ve Sarna (1996); Hall ve Jones (1999); Knack (2002); Tang vd. (2003)

tarafında yapılan çalışmalarda da söz konusu ilişkinin pozitif olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre, kurumsal kalite kaynakların etkin kullanımını sağlayarak, yenilikleri ve teknik gelişmeyi destekleyerek ekonomik büyümenin artmasını sağlamaktadır.

Diğer taraftan, kurumsal yapı göstergesi olarak politik kurumların kalitesini kullanan çalışmalarda [Alesina ve Rodrik (1994); Alesina vd. (1996); Isham vd. (1997); Jones (2002); Edward vd. (2004); Marsiliani ve Renström (2005)] politik kurumların kalitesinin üretimde etkinliği artırdığı ve daha yüksek büyüme oranlarına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mauro (1995); Clague vd. (1996); Lane ve Tornell (1996); Ng ve Yeats (1999); Vijayaraghavan ve Ward (2001) tarafından yapılan çalışmalarda ise, uluslararası kuruluşlar tarafından oluşturulan mülkiyet hakları, politik istikrar, kurumsal yapı, yolsuzluk gibi kurumsal kalite endeksleri kullanılmıştır. Söz konusu çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre etkin kurumsal yapı, hem doğal kaynakların etkin kullanımını sağlayarak hem de yenilikleri ve teknik gelişmeyi destekleyerek ekonomik büyümenin artmasını sağlamaktadır.

Ayrıca, Spindler (1991); Easton ve Walker (1997); Ali (1997) ve Dawson (1998) tarafından yapılan çalışmalarda kurumsal yapı göstergesi olarak ekonomik özgürlük endeksinin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği yönünde bulgular elde edilmiştir.

Diğer taraftan, Rodrik (1999); Aron (2000); Acemoğlu vd. (2001; 2002); Rodrik vd. (2002) tarafından yapılan çalışmalarda ise güçlü kurumsal yapının makroekonomik istikrarsızlığı önlediği ve yatırım ile ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte literatürde, gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik gelişme farklılıklarının azalmasını engellemek için, azgelişmiş ülkelerin kurumsal yapının önemine ilişkin olarak kasıtlı şekilde yanlış yönlendirildiğini ileri süren uygulamalı çalışmalar da bulunmaktadır. Bu kapsamda, Londregan ve Poole (1990); Bienen vd. (1993); Sachs ve Warner (1997) tarafından yapılan çalışmalarda, kurumlar ile ekonomik büyüme arasında doğrudan ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Helliwell (1994); Alesina ve Perotti (1994); Alesina ve Rodrik (1994); Alesina vd. (1996); Chong ve Calderon (2000) ve Chang (2003) tarafından yapılan çalışmalarda kurumsal yapının ekonomik büyüme üzerinde gelişmiş ülkelerdeki kadar etkin olmadığı ve kurumların büyümeyi negatif etkilediği yönünde bulgular

elde edilmiştir. Buna göre günümüz azgelişmiş ekonomilerine tavsiye edilen kurumların çoğu aslında gelişmiş ülkelerin iktisadi kalkınmalarının nedeni olmaktan çok sonucudur (Chang, 2003; 127).

Özetlenecek olursa, uygulamalı çalışmaların büyük çoğunluğunda etkin kurumsal yapının ekonomik büyümeyi pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşıldığını, ancak bu pozitif etkinin gelişmekte olan ülkelere kıyasla gelişmiş ülkelerde daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte uygulamalı çalışmalarda kullanılan kurumsal yapı göstergelerinin, uluslararası kuruluşlar tarafından açıklanan indekslerden oluştuğu ve daha çok subjektif analizlere dayalı olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu bağlamda, büyük ölçüde toplulaştırılmış kurumsal yapı göstergesi kullanmanın, kurumsal yapı ekonomik büyüme ilişkisini açıklamada daha etkin olabileceği ifade edilebilir.

4. KURUMSAL YAPI VE EKONOMİK BÜYÜME: EKONOMETRİK ANALİZ

Bu çalışmada, Türkiye'nin de içinde yer aldığı üst orta gelir düzeyindeki 36 ülke için, kurumsal yapının ülkelerin ekonomik büyümesine etkisi ekonometrik olarak araştırılmıştır.

4.1. Kapsam ve Veri Seti

Çalışmada kurumsal yapının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin tahmininde 2002-2005 dönemi ortalamasına ait yatay kesit veriler kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan dönemin kısıtlı olması, kurumsal yapı göstergeleri ile ilgili veri bulma güçlüğünden kaynaklanmaktadır. Uygulamanın verileri; GSYİH büyüme oranı ve kurumsal yapı göstergeleri olarak; ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik (şeffaflık), politik istikrar, yönetimin etkinliği, düzenlemelerin kalitesi, hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukların önlenmesi değişkenlerine ait serilerden oluşmaktadır.

Çalışmanın uygulama kısmında kurumsal yapının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ölçmek için, Dünya Bankası'nın 2005 yılı kişi başına GSMH değerlerine göre yaptığı ülke sıralamasında, kişi başına gelir düzeyi 3.466-10.725 $ arasında yer alan üst orta gelir düzeyindeki 36 ülke üzerine analizler yapılmıştır. Buna göre çalışmada ele alınan üst orta gelir düzeyindeki ülkeler; Arjantin, Barbados, Belize, Bostwana, Çek Cumhuriyeti, Dominik, Ekvator Ginesi, Estonya, Güney Afrika Cumhuriyeti, Gabon, Grenada, Hırvatistan, Kosta

Rika, Letonya, Libya, Litvanya, Lübnan, Macaristan, Malezya, Mauritius, Meksika, Panama, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, St. Kidds ve Nevis, St. Vincent ve Grenadies, Slovakya, Şeysel Adaları, Şili, Trinidad ve Tobago, Türkiye, Uruguay ve Venezuella'dan oluşmaktadır.

Uygulamalı çalışmalarda, güvenirliği yüksek olan uluslararası kuruluşlar tarafından hesaplanan kurumsal yapı göstergelerinin oldukça sık kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada da, 25 uluslararası kuruluşun hazırladığı 31 farklı indeks ve göstergenin 213 ülke için yapılan bileşiminden hareketle, kurumsal yapı göstergesi olarak yukarıda belirtilen altı değişken kullanılmaktadır. Söz konusu endekslerin maksimum değerleri "100", minimum değerleri "0" olup, değerlerin yüksek olması kurumsal yapı etkinliğinin yüksek olmasını ifade etmektedir. Ancak, eldeki verilere göre hesaplanan kurumsal yapı göstergelerinde belirli düzeyde sübjektiflik söz konusudur. Kurumsal yapı göstergelerinin hesaplanmasında kullanılan unsurlar[1] ve değişkenlerin çalışma dönemindeki seyri[2] çalışmanın sonunda son notlar kısmında verilmiştir.

Verilerin derlenmesinde, Dünya Bankası (WGI: Worldwide Governance Indicators), International Money Fund (IMF) ve United Nations Economic Comission for Europe (UNECE) istatistiklerinden yararlanılmıştır.

4.2. Amaç ve Yöntem

Bu araştırmanın amacı, kurumsal yapı göstergelerinin ekonomik büyüme üzerinde etkisinin var olup olmadığını ve etkisi varsa bu etkinin yönünü ekonometrik yöntemlerle değerlendirmektir. Böylece, kurumsal yapının ekonomik büyümede etkin bir üretim faktörü olup olmadığı belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu amaçla söz konusu ilişkinin tahmin edilmesinde toplam üretim-büyüme eşitliği kullanılarak, kesit veri regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Çalışmada tahmin edilen büyüme eşitliği aşağıdaki gibidir:

$$GBO_i = \beta_0 + \beta_1 IOHV_i + \beta_2 PISY_i + \beta_3 YE_i + \beta_4 DK_i + \beta_5 HU_i + \beta_6 YO_i + \varepsilon_i \quad (1)$$
$$i = 1,\ldots,N$$

Eşitlikte GSYİH büyüme oranı; GBO_i, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik (şeffaflık); $IOHV_i$, politik istikrar ve şiddet yokluğu; $PISY_i$, yönetimin etkinliği; YE_i, düzenlemelerin

kalitesi; DK_i, hukukun üstünlüğü; HU_i, yolsuzluğun önlenmesi; YO_i ve hata terimi ε_i ile temsil edilmektedir.

Öte yandan doğrusal regresyon modelinin önemli varsayımlarından biri olan sabit varyans varsayımına göre, hata terimi varyansı, bağımsız değişkendeki değişmelere bağlı olarak değişmeyip aynı kalmaktadır. Ancak, özellikle yatay kesit verilere dayalı çalışmalarda sabit varyans varsayımı her zaman sağlanamamakta, bazı durumlarda değişen varyans durumuyla karşılaşılmaktadır. Bu durumda, hata terimi varyansları aynı kalmamakta, bağımsız değişken ile birlikte değişmektedir. Bu değişkenlerin aldığı değerlerin çok yaygın olduğu durumlarda, hata terimlerinin varyansları buna bağlı olarak faklı büyüklükte olabilmektedir (Ertek, 1996; 237-238). Çalışmada, kullanılan modelin açıklayıcılığı açısından önemli olan ve tahmin edicilerin etkinliğini azaltan değişen varyans probleminin varlığını araştırmak için White değişen varyans testi uygulanmıştır.

Çalışmada 1 nolu denklem, ele alınan değişkenler kullanılarak en küçük kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilmiştir. Analizlerde ise Eviews 5.1 ekonometrik analiz paket programı kullanılmıştır.

4.3. Analiz Sonuçları

(1) nolu eşitlikle tanımlanan büyüme eşitliği baz modeli oluşturmak üzere 36 üst orta gelir düzeyindeki ülkeyi kapsayan kesit verilere dayalı EKK tahmininde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait temel tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	GBO	IOHV	PISY	YE	DK	HU	YO
Ortalama	4.215	61.239	59.803	61.226	61.037	57.024	58.593
Medyan	4.000	70.250	62.050	66.750	65.500	60.500	63.850
Maksimum	18.000	90.300	96.200	88.500	92.100	89.400	91.200
Minimum	-11.000	1.400	11.800	4.800	4.400	6.800	0.000
Standart Sapma	4.330	22.923	21.351	19.354	21.283	18.706	20.428
Olasılık	0.000	0.000	0.008	0.000	0.000	0.000	0.000
Gözlem Sayısı	144	144	144	144	144	144	144

Not: GBO, GSYİH büyüme oranı; IOHV, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik (şeffaflık); PISY, politik istikrar ve şiddet yokluğu; YE, yönetimin etkinliği; DK, düzenlemelerin kalitesi; HU, hukukun üstünlüğü ve YO, yolsuzluğun önlenmesi değişkenleridir.

Tablodan 2002-2005 dönemi ortalaması için 36 üst orta gelir düzeyindeki ülkede ortalama büyüme oranının % 4.215 olarak pozitif bir skorda bulunduğu görülmektedir. Aynı dönem içerisinde 0.18 ile 2002 yılında Ekvator Ginesi en yüksek büyüme hızına ulaşmış iken -0.11 ile Arjantin ekonomisinde en önemli daralmayı yaşayan ülke konumundadır. İfade özgürlüğü ve hesap verebilirlik (şeffaflık), politik istikrar, yönetimin etkinliği, düzenlemelerin kalitesi, hukukun üstünlüğü ve yolsuzlukların önlenmesi şeklindeki kurumsal yapı göstergeleri açısından 36 ülke değerlendirildiğinde, ortalama olarak sırasıyla; 61.24, 59.80, 61.23, 61.04, 57.02 ve 58.59 gibi değerlerin gerçekleşmiş olması, ülkelerin kurumsal yapılarının yeterli düzeyde gelişmediğine işaret etmektedir. Bu çerçevede ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik endeksi skorunun en yüksek olduğu ülke 2002 yılında Barbados iken en düşük olduğu ülke 2005 yılında Libya'dır. Benzer şekilde politik istikrar endeksi skorunun en yüksek olduğu ülke Saint Lucia iken, en düşük olduğu ülke Venezuella'dır. Yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesinde Şili en yüksek, Ekvator Ginesi en düşük skora sahiptir. Düzenlemelerin kalitesi ve hukukun üstünlüğü endeksleri açısından en yüksek skora sahip olan ülkeler sırasıyla Şili ve Barbados iken, en düşük skora sahip olan ülkeler Libya ve Ekvator Ginesi'dir.

Çalışmada kullanılan değişkenler arasındaki korelasyon ilişkileri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Değişkenlere Ait Korelasyon Katsayıları

	GBO	**IOHV**	**PISY**	**YE**	**DK**	**HU**	**YO**
GBO	1.000						
IOHV	-0.116	1.000					
PISY	-0.948	0.201	1.000				
YE	0.653	0.740	0.573	1.000			
DK	-0.670	0.678	0.559	0.994	1.000		
HU	-0.989	0.162	0.983	0.632	0.635	1.000	
YO	0.508	0.476	0.209	0.878	0.918	0.422	1.000

Tablo 2'de görüldüğü gibi, kurumsal yapı göstergeleri ile ekonomik büyüme arasında yüksek bir korelasyon ilişkisi bulunmaktadır. Tabloda, üst orta gelir düzeyindeki ülkelerde ekonomik büyüme ile kurumsal yapıyı temsilen kullanılan yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesi arasında pozitif ilişkilerin var olduğu gözlenmektedir. Bununla birlikte ekonomik büyüme ile ifade özgürlüğü ve şeffaflık, politik istikrar ve şiddet yokluğu, düzenlemelerin kalitesi ve hukukun üstünlüğü arasında negatif ilişki söz konusudur. Tabloda kurumsal yapı göstergesi

olarak alınan söz konusu değişkenler ile ekonomik büyüme arasındaki negatif ilişkiler, ülkelerin kurumsal yapılarının etkin olmadığı ve bu durumun ekonomik büyümeyi azalttığı anlamına gelmektedir.

Uygulamada ele alınan değişkenlere ait EKK tahmin sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: EKK Tahmin Sonuçları

	Katsayı	**Standart Hata**	**t-İstatistiği**	**Olasılık**
Sabit	-1.837	1.559	1.178	0.242
IOHV	-0.598(*)	0.154	-3.891	0.001
PISY	-0.685(*)	0.158	-4.337	0.000
YE	0.219(*)	0.042	5.218	0.000
DK	-0.113(*)	0.032	3.507	0.002
HU	-0.153(**)	0.073	2.089	0.038
YO	0.188(*)	0.046	4.069	0.000
$\overline{R}^2$ **:** 0.768		F ist. (p değeri): 20.162 (0.000)		
White Testi: F-İst. (p): 0.730 (0.638); Obs*R-Squared (p): 2.374 (0.305)				

Not: t istatistiği, White Heteroscedasticity Düzeltmesi ile uyumlu *t* değerlerini ifade etmektedir. (*) ve (**) sırasıyla % 1 ve % 5 anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

Tablo 3'te, ekonomik büyüme ve kurumsal yapı göstergelerine dayalı kesit veri regresyon analizi sonuçları (YE ve YO değişkenleri hariç) teorik ve uygulamalı literatür ile uyumlu olmamakla birlikte, korelasyon katsayıları sonuçlarına uygun bulgular vermiştir. Tablo 3'te yer alan EKK tahmin sonuçları, ekonomik büyümeyi etkileyeceği düşünülen değişkenlerden hukukun üstünlüğü değişkeninin % 5, diğer değişkenlerin ise %1 önem düzeyinde anlamlı olduklarını göstermektedir. Model sonuçlarına göre, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı üst orta gelir düzeyindeki ülkelerde ele alınan değişkenlerden ifade özgürlüğü ve şeffaflık, politik istikrar, düzenlemelerin kalitesi ve hukukun üstünlüğü değişkenleri ekonomik büyümeyi negatif, yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesi değişkenleri ise ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir.

White değişen varyans testi sonuçları, kullanılan modelin değişen varyans problemi içermediğini ve çalışmada kullanılan modelin uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca $\overline{R}^2$ değeri ve F istatistiği sonuçlarına bakıldığında, modelin açıklayıcılık gücünün yüksek olduğu ve modelin bir bütün olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra modelde yüksek bir $\overline{R}^2$ ve (sabit hariç) anlamsız t değerlerinin olmaması, çoklu doğrusallığın olmadığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada, 2002-2005 dönemine ait yatay kesit veriler kullanılarak, 36 üst orta gelir düzeyindeki ülkede kurumsal yapının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ekonometrik olarak incelenmiştir. Bu amaçla, değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ve korelasyon katsayıları hesaplanmış ve büyüme eşitliği EKK yöntemi ile regresyona tabi tutulmuştur.

Tahmin sonuçlarına göre, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı üst orta gelir düzeyindeki ülkelerde kurumsal yapıyı temsil eden göstergelerden ifade özgürlüğü ve şeffaflık, politik istikrar, düzenlemelerin kalitesi ve hukukun üstünlüğü değişkenleri ekonomik büyümeyi negatif, yönetimin etkinliği ve yolsuzluğun önlenmesi değişkenleri ise ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Kurumsal yapının ekonomik büyümeye etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, kurumların büyümeyi olumlu yönde etkilediğine dair net sonuçlara ulaşıldığını söylemek güçtür. Bulgulardan hareketle, kurumsal yapının ekonomik büyümenin sağlanmasında etkin bir faktör olmadığı ifade edilebilir.

Sonuç olarak, kalkınma literatüründe genel kabul gören "kurumlar ekonomik büyümenin lokomotif gücüdür" şeklindeki görüşün, bu çalışmada ulaşılan sonuçlara göre Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı üst orta gelir düzeyindeki ülkelerde geçerli olmadığını söylemek mümkündür. Bu kapsamda, kurumların söz konusu ülkelerde kalkınma politikasının bir aracı olarak kullanılmasının uygun olmayacağı ifade edilebilir. Ayrıca, üst orta gelir düzeyindeki ülkelerde resmi kurumsal düzenlemelerin yeterince etkin olmaması, resmi ve gayri resmi kurumsal düzenlemelerin birbirleriyle uyumlu olmaması gibi faktörlerin bu ülkelerde kurumsal yapının ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesine neden olduğu söylenebilir. Çalışmanın sonuçları, Alesina ve Perotti (1996), Sachs ve Warner (1997), Chang (2003) tarafından elde edilen bulgularla örtüşür niteliktedir. Bunun yanı sıra gelecekte yapılacak uygulamalı çalışmalar için kurumsal yapıyı temsil eden göstergeleri kapsayan toplulaştırılmış endeks oluşturmanın daha anlamlı sonuçlar elde edilmesine katkıda bulunacağını söylemek mümkündür.

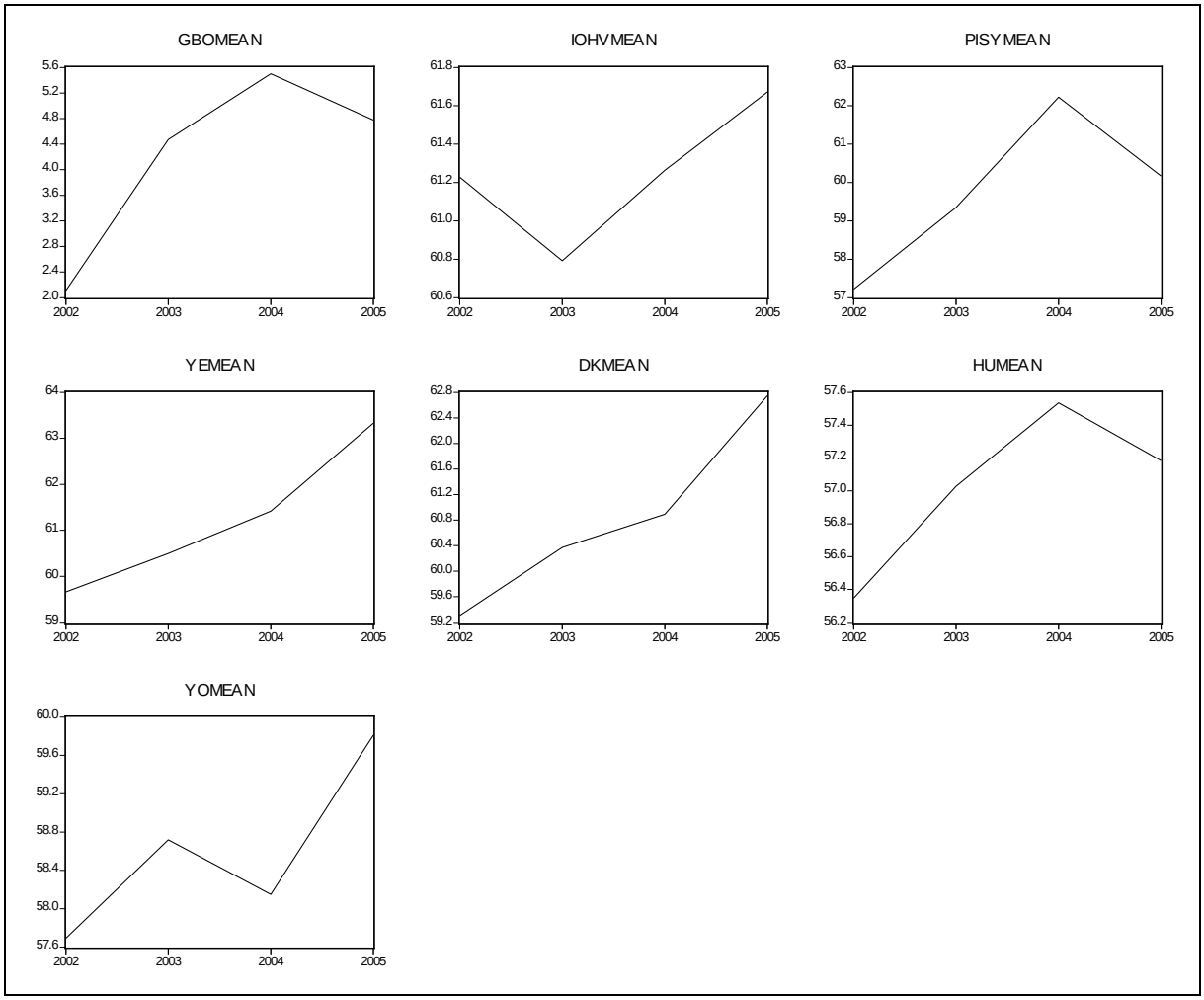
SON NOTLAR

(1) Kurumsal Yapı Göstergelerinin Hesaplanmasında Kullanılan Unsurlar

İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik (Şeffaflık)	**Politik İstikrar ve Şiddet Yokluğu**	**Yönetimin Etkinliği**
Siyasi Katılım Siyasi Sürecin Etkinliği Sivil Özgürlükler Siyasi Haklar İnsan Hakları Demokratik Hesap Verebilirlik	Ülke İçi Şiddet Terör Hükümet İstikrarı Askeri Kanadın Siyasetteki Rolü Dinsel Gerilimler Etnik Gerilimler	Kamu Hizmetini Düzenleyen Hükümlerin Kalitesi Bürokrasinin Kalitesi Memurların Yeterliliği Kamu Hizmetinin Siyasi Bağımsızlığı Hükümet Politikalarına Güven
Düzenlemelerin Kalitesi	**Hukukun Üstünlüğü**	**Yolsuzluğun Önlenmesi**
Yatırım Profili Ekonomik Alanlardaki Aşırı Düzenlemeler Fiyat Kontrolleri Yetersiz Bankacılık Denetimi	Güven Kanun ve Düzen Kurallara Uyma Suç İşlenme Sıklığı Adli Sistemin Etkinliği ve Tahmin Edilebilirliği Sözleşmelerin Uygulanabilirliği	Kişi ve Kurumların Yolsuzluk Eylemlerindeki Yeri Kişi ve Kurumların Algıladıkları Ya da Karşılaştıkları Yolsuzluklar Rüşvet

Kaynak: The World Bank (2007), http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/q&a.htm, (25.01.2007).

(2) Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere Ait 2002-2005 Dönemi Ortalamaların Eğilimleri

Not: GBOMEAN, GSYIH büyüme oranının; IOHVMEAN, ifade özgürlüğü ve hesap verebilirlik (şeffaflık) endeksinin; PISYMEAN, politik istikrar ve şiddet yokluğu endeksinin; YEMEAN, yönetimin etkinliği endeksinin; DKMEAN, düzenlemelerin kalitesi endeksinin; HUMEAN, hukukun üstünlüğü endeksinin ve YOMEAN, yolsuzlukların önlenmesi endeksinin ortalamasını ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

ACEMOĞLU, D., JOHNSON, S. ROBINSON, J.A. (2001): "Colonial Origins of Comparative Development: An Amprical Investigation", American Economic Review, 91: 1369-1401.

_____ (2002): "Reversal of Fortune:Geography and Institutions in the Making of the Modern World Income Distribution", Quarterly Journal of Economics, 117(4): 1231-1294.

ALESINA, A. ve PEROTTI, R. (1994): "The Political Economy of Growth: A Critical Survey of the Recent Literature", The World Bank Economic Review, 8(3): 351-71.

ALESINA, A. ve RODRIK, D. (1994): "Distributive Politics and Economic Growth", Quarterly Journal of Economics, 109: 465-90.

ALESINA, A., OZLER, Ş., ROUBINI, N.; SWAGEL, P. (1996): "Political Instability and Economic Growth", Journal of Economic Growth, 1(2): 189–211.

ALI, A.M. (1997): "Economic Freedom, Democracy and Growth", Journal of Private Enterprise, 3: 1-20.

ARON, J. (2000): "Growth and Institutions: A Review of the Evidence", The World Bank Research Observer, 15(1): 99-135.

ARYEETEY, E., HARRIGAN, J., NISSANKE, M. (2000): Economic Reforms in Ghana, The Miracle and The Mirage, James Currey and Woeli Publishers, Oxford.

BIENEN, H.S., LONDRCGAN, J.,VAN DE WALLC, N. (1993): Ethnicity, Leadership Succession, and Economic Development in Africa, Institute for Policy Reform, Washington, D.C.

CHANG, H.J. (2003): Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü, İletişim Yayınları, Ankara.

CHONG, A. ve CALDERON, C. (2000): "Causality and Feedback between Institutional Measures and Economic Growth", Economics and Politics, 12(1): 69-82.

CLAGUE, C., KEEFER, P., KNACK, S., OLSEN, M. (1996): "Property and Contract Rights in Autocracies and Democracies", Journal of Economic Growth, 1(2): 243–76.

DAMPARE, G.A. ve PIESSE, J. (2002): "Financial Development, Political Institutions and Economic Growth in The ECOWAS Sub-Region: An Empirical Analysis", The Management Centre, King's College London University of London, 1-5, http://www.isser.org/Financial%20Development.pdf (02.02.20007).

DAWSON, J.W. (1998): "Institutions, Investment and Growth: New Cross-Country and Panel Data Evidence", Economic Inquiry, 2: 603-19.

DEMİR, Ö. (1996): Kurumcu İktisat, Vadi Yayınları, Ankara.

DOUCOULIAGOS, C.H. ve ULUBAŞOĞLU, M.A. (2004): "Institutions and Economic Growth: A Systems Approach", Econometric Society 2004 Australasian Meetings No: 63, 1-33, http://repec.org/esAUSM04/up.29323.1076501864.pdf (01.03.2007).

EASTON, S.T. ve WALKER, M.A. (1997): "Income, Growth, and Economic Freedom", American Economic Review, 328-32.

EDWARD L. G., LA PORTA, R., LOPEZ-DE-SILANES, F., SHLEIFER, A. (2004): "Do Institutions Cause Growth?", Journal of Economic Growth, 9(3): 271-303.

EGGERTSON, T. (1990): Economic Behavior and Institutions, Chambridge University Press, Cambridge.

ERTEK, T. (1996): Ekonometriye Giriş, Genişletilmiş 2. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

HALL R.E. ve JONES, C.I. (1999): "Why Do Some Country produce So Much More Output Per Worker than Others?", Quarterly Journal of Economics, 114(1): 83-116.

HASSAN, F. ve SARNA, N. (1996): Economic Growth and Institutions in Africa: A Cross-Country Time Series Analysis, Europe and Central Asia Department I, World Bank, Washington, D. C.

HELLIWELL, J.F. (1994): "Empirical Linkages between Democracy and Economic Growth", British Journal of Political Science, 24(2): 225-48.

ISHAM, J., KAUFMANN, D., PRITCHETT, L. (1997): "Civil Liberties, Democracy, and the Performance of Government Projects", The World Bank Economic Review, 11(2): 219–42.

JONES, C.I. (2002): Introduction to Economic Growth, Second Edition, New York-London: W. W. Norton.

KNACK, S. (2002): "Institutions and Economic Performance; Property Rights and Contract Enforcement", www.iris.umd.edu/NEWS/conferences/conflb.html, (02.02.2007).

KNACK, S. ve KEEFER, P. (1995): "Institutions and Economic Performance:Cross-Country Test Using Alternative Measures", Economics and Politics, 7: 207-227.

KORMENDI, R.C. ve MEGUIRE, P.G. (1985): "Macroeconomic Determinants of Growth: Cross-Country Evidence", Journal of Monetary Economics, 16(2): l4l-63.

LANE, P.R. ve TORNELL, A. (1996): "Power, Growth, and the Voracity Effect", Journal of Economic Growth, 1(2): 213-41.

LONDREGAN, J. ve POOLE, K. (1990): "Poverty, die Coup Trap, and the Seizure of Executive Power", World Politics, 42(2): 151-83.

MARSILIANI, L. ve RENSTROM, T.I. (2005): "Political Institutions and Economic Growth", University of Durham University of Durham and CEPR, http://www.iies.su.se/seminars/papers/060111.pdf (05.02.2007).

MAURO, P.(1995): "Corruption and Growth", Quarterly Journal of Economics, 110(3): 681-712.
NG, F. ve YEATS, A. (1999): "Good Governance and Trade Policy: Are They the Keys to Africa's Global Integration and Growth?", World Bank PDR Working Paper Series #2038.

NORTH, D.C. (1990): Institutions, Institutional Change, and Economic Performance, New York: Cambridge University Press.

NORTH, D.C. ve THOMAS, R.P. (1970): "An Economic Theory of the Growth of the Western World", The Economic History Review, 23(1): 1-17.

NORTH, D.C. ve WALLIS, J.J. (1994): "Integrating Institutional Change and Technical Change in Economic History: A Transaction Cost Approach", JITE, 150(4): 609-624.

RODRIK, D. (1999): "Where Did All the Growth Go?", Journal of Economic Growth, 4(4): 385-412.

RODRIK, D. ve SUBRAMANIAN, A. (2003): "The Primacy of Institutions (and what this does and does not mean), Finance and Development, 40(2): 31-35.

RODRIK, D., SUBRAMANIAN, A., TREBBI, F. (2002): "Institutions Role: The Primacy of Institutions Over Geography and Integration in Economic Development", IMF Working Paper 02/189 (Washington: International Monetary Fund).

ROSENBERG, N. ve BIRDZELL, L. (1986): How The West Grew Rich: The Economic Transformation of the Industrial World, Basic Books, New York.

SACHS, J. D. ve WARNER, A.M. (1997): "Sources of Slow Growth in African Economies", Journal of African Economies, 6(3): 335-76.

SAVAŞ, F.V. (2000): İktisadın Tarihi, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

SCULLY, G. (1988): "The Institutional Framework and Economic Development", Journal of Political Economy, 96(3): 652-62.

SPINDLER, Z. (1991): "Liberty and Development: A Further Empirical Perspective", Public Choice, 69(2): 197–210.

TANG, S.H.K., GROENEWOLD, N.,LEUNG, C.K.Y. (2003): "Institutions Technological Change and Macroeconomic Volatility Crises and Growth: A Robust Causation", www.cuhk.edu.hk/eco/staff/hktang/personal.htm, (02.02.2007).

THE WORLD BANK (2007), http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/q&a.htm, (25.01.2007).

VIJAYARAGHAVAN, M. ve WARD, W.A. (2001): "Institutions and Economic Growth: Empirical Evidence from a Cross-National Analysis", Clemson University business.clemson.edu/cit/Documents/0001302.pdf (05.02.2007).